

Suullisen viestinnän kaikinpuolinen kehittäminen on kuitenkin suuri haaste, johon kannattaa satsata, jotta keskinäisen ymmärryksen ovet avautuisivat niin kulttuurin kuin elinkeinoelämän tai hallinnon eri yhteyksissä Euroopassa ja laajemmaltikin.

Tavoitteena voisi olla oppia käyttämään vierasta kieltä kuin äidinkieltä: välineenä viestinnässä ja oppimisessa sekä asioiden hoitamisessa kaiken kaikkiaan.

– Kun vieras kieli alkaisi yhä enemmän muistuttaa äidinkieltä, syntyisi luontevaa kaksikielisyyttä ja monikielisyyttä, Sauli Takala uskoo.

Tähän suuntaan ollaan myös menossa. Peruskoulun, lukion ja ammatillisen puolen opettajia on muutaman vuoden ajan täydennyskoulutettu mm. vieraalla kielellä opettamiseen Jyväskylän ja Helsingin yliopistojen täydennyskoulutuskeskuksissa.

– Vieraalla kielellä oppimisen ajatus on yksi lupaavimmista kehitysuunnista, mitä meillä on pitkään aikaan aikaan ollut ja omiaan helpottamaan kieltenopetuksen tuntimääräongelmaa, Sauli Takala sanoo.

Hänen mielestään entistä aidompaan kielenkäyttöön on mahdollista päästä lisäämällä kieltenopetuksen sisältöpainotisuutta sekä ottamalla nykyaikaisen viestinnän ja teknologian mahdollisuudet koko mitassa käyttöön.

– Kun kielen ohella opitaan myös

ajankohtaisia arkielämän sisältöjä, ymmärtäminen tehostuu ja motivaatio oppimista kohtaan kasvaa.

Eniten kieliä osataan Pohjois-Euroopassa

Parhaiten vieraita kieliä osataan Sauli Takalan mukaan Euroopan pohjoisissa osissa sekä Hollannissa, hollantia puhuvassa Belgiassa ja Luxemburgissa. Mitä etelämmäksi Välimerta kohti mennään, sitä pienemmäksi vieraita kieliä osaavien osuus väestöstä käy.

Vieraita kieliä osataan myös valtakielinä puhuvissa maissa vähemmän kuin maissa, joissa on ollut pakko opetella muita kieliä kaupankäynnin ja kulttuuriyhteyksien hoitamista varten.

Eniten vieraita kieliä hallitaan EU:n tilastojen (1990) mukaan Luxemburgissa, jossa väestö, vierastyövoimaa lukuunottamatta, puhuu 90-prosenttisesti kahta–kolmea kieltä.

Hollantilaisista 45 % osaa kahta kieltä ja tanskalaisista noin 30 %. Ranskassa, Saksassa, Espanjassa tai Italias-

MILLÄ KIELILLÄ EUROOPPAAN?

■ *Suomalaisilla ei ole syytä suureen huoleen kielitaitonsa tai oppimiskykynsä subteen. Kieltenopetus on hyvällä tolalla ja väestön kielitaito keskimääräistä eurooppalaista tasoa. Näin arvioi kieltenopetukseen ja opettajien täydennyskoulutukseen erikoistunut tutkija ja kolmen yliopiston dosentti Sauli Takala Jyväskylästä.*

■ *Koulut ja opettajat kokeilevat, verkostuvat, pitävät yhteyttä yliopistoihin ja tutkijoihin, Sauli Takala kiittelee. Moniko arvostelija on käynyt itse paikan päällä tutustumassa tämän päivän opetukseen?*

sa vastaavasti vieraita kieliä osaa vain 5–7 % aikuisväestöstä.

Vähiten vieraita kieliä osaavien listaa johtavat Irlanti, Italia ja Englanti, joissa noin 80 % väestöstä ei osaa vieraita kieliä. Saksalaisista saman tilaston mukaan 60 % ei osaa vieraita kieliä.

Suomalaisten osaamisesta ei EU:lla vielä ole tilastoja, mutta Takalan arvion mukaan – mm. peruskoulun käyneiden ja suoritettujen ylioppilastutkintojen määrien perusteella – yli 15-vuotiaista suomalaisista 22–25 prosentilla pitäisi olla kohtalaisen hyvä kolmen kielen pohjataito. Kahden kielen hyvä perusta pitäisi olla noin neljäsosalla väestöstä. Ylipäänsä yli 60 prosentilla aikuisväestöstä pitäisi olla kohtalainen kielikoulutuspohja.

– Peruskoulun on tähän mennessä käynyt jo yli miljoona suomalaista, Takala muistuttaa.

Millä kielillä...

edelliseltä aukeamalta

Mitä muuta kuin englantia?

Kysymyksen, mitä kieliä suomalaisen pitäisi Euroopan unionin kansalaisena osata, tulisi Sauli Takalan mielestä kuulua: mitä muita kieliä englannin lisäksi?

– Englanti on ja pysyy yhtenä maailman pääkielistä eikä sen osaamista voi korvata muilla kielillä.

Kielitaitokartoitukset ovat parin viime vuosikymmenen ajan toistaneet suomalaisten tarvitsevan englannin ohella eniten ruotsia ja saksaa.

– EU:n myötä myös ranskaa, onhan ranska EU:n pääasiallisin hallinnointikieli, kaikilla tasoilla aina lobbauksista myöten, Sauli Takala jatkaa. – Välittömimmin kielten osaamisen tarve tulee koskemaan virallisen järjestelmän palveluksessa toimivia.

Kansainvälisyyteen ja Eurooppaan suuntautuvalla olisi Sauli Takalan mielestä syytä olla kahden tai kolmen kielen hyvä hallinta: englannin lisäksi jokin muu maailmankieli sekä pohjoismaista yhteistyötä varten ruotsi.

Maailmankieliin Takala lukee tässä yhteydessä espanjan, saksan ja ranskan. Espanjan lukijoiden määrä onkin viime vuosina lisääntynyt merkittävästi.

– Ruotsin kielen merkitys pohjoismaisessa yhteistyössä on korvaamaton, ja venäjän merkitys tulee voimistumaan sitä mukaa kun suorat yhteydet Venäjälle lisääntyvät, Takala sanoo. Hän ei suostu ymmärtämään naapurikielten vähättelyä Suomessa.

– Vaikka venäläiset olisivat aiempaa valmiimpia hoitamaan suhteitaan myös muilla kielillä, venäjän osaaminen antaa merkittä-

vän kansallisen edun. Hän arvioi venäjän opiskelun elpävän aluksi aikuiskoulutuksessa ja myöhemmin myös peruskoulutuksessa.

Vieraiden kielten osaamisen kannalta on Takalan mielestä tärkeää, että eri ikäkausien soveltuvia kielten oppimistilaisuuksia on kylliksi tarjolla. Yleissivistävän peruskoulutuksen tehtävänä on luoda mahdollisimman laaja ja monipuolinen perusta, jolta on helppo jatkaa kielipintoja eri elämänvaiheissa aina ikääntymiseen saakka.

– Kaiken kaikkiaan olisi hyvä oppia näkemään kielitaidon hankkiminen koko elämäntaitaisena jatkumona.

Kansallisen edun mukaista Takalan mielestä on niin ikään, että kunnilla olisi tarjota hyviä kieltenopetuspalveluja, joita koko väestö voisi joustavasti ja täysimittaisesti käyttää hyväkseen.

Sauli Takalaa huolestuttaa jonkin verran C-kielen heikko asema lukiossa. Hän palkitsisi ylimääräisten kielten opiskelun lisäpistein pyrittäessä jatko-opintoihin ammattikorkeakouluissa ja korkeakouluissa, mutta myös nuorisosteen koulutuksessa.

Elinkeinoelämän hän uskoo vastakin hoitavan omat spesifit kielitaito- ja kulttuuritarpeensa pääosin itse.

– Sitäpaitsi elinkeinoelämälle kielitaito ja kulttuurin tuntemus on vain yksi väline kilpailuetujen tavoittelussa, hän jatkaa.

Vaikea suomi

Eri maiden käytännön kielitaitovertailut ovat jo vaikeampi pala purtavaksi. Mielenkiintoisen vertailuperustan tarjoaa yhdysvaltalainen suullisen kielitaidon testaamisen uranuurtaja ja diplomaattien kielikouluttaja Foreign Service Institute toiminnallista kielitaitoa koskevilla tutkimustuloksillaan.

– Sellaisen toiminnallisen kielitaidon, jolla

SIVULLE 40

Aikuisten yleiset...

edelliseltä sivulta

voitteelliseen kielenopiskeluun ja joko harrastuspohjaisen tai työelämässä tarvittavan kielitaidon hankkimiseen.

Elokuun alusta voimaan tullut laki ja asetus yleisistä kielitutkinnoista on tämän hankkeen viimeisin vaihe.

Aikuisten kielitutkintoihin kuuluvia testejä on kehitelty Jyväskylän yliopistossa jo usean vuoden ajan.

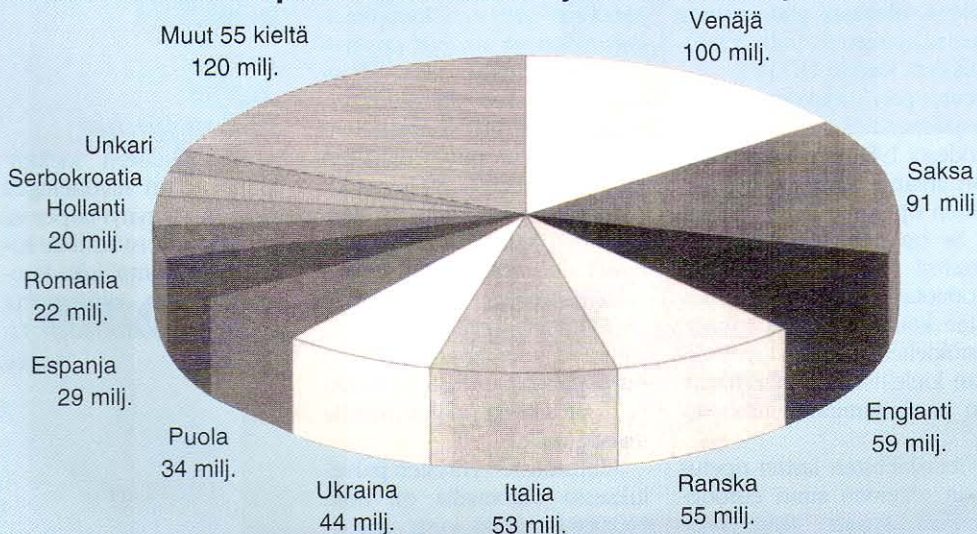
Ensimmäisiä tämän tutkimuksen mukaisia kielikokeita on tarkoitus järjestää eri puolilla maata vuoden lopulla. Ensimmäisessä vaiheessa perus- ja keskitason tutkinnon voi suorittaa seuraavissa kielissä: ruotsi, englantia, saksa, ranska, espanja, venäjä sekä suomi vieraana kielenä. Pääosin lupia tutkinnon vastaanottamiseen ovat hakeneet kansalais- ja työväenopistot, ammatilliset oppilaitokset sekä iltaoppikoulu.

Yleinen kielitutkinto on uusi suomalainen, ja tavallaan rinnakkainen, järjestelmä monille ulkomaisille, mm. englantilaisille ja saksalaisille, ranskalaisille ja espanjalaisille järjestelmille.

Järjestelmä on haluttu kehittää nimenomaan suomalaisia viestintätarpeita ajatellen uskoen, että sillä pystytään ulkomaisiin testeihin paremmin ottamaan huomioon tyypillisesti suomen kieleen ja kulttuuriin liittyvät ongelmat.

Järjestelmän kehittelystä ja toteuttamisesta kerääntyvän uuden tiedon ja kokemuksen hyödyntäminen aikuisten kielten opetuksessa ja arvioinnissa sekä tutkimuksessa on ollut myös tärkeä motiivi kehittelytyössä.

Euroopan äidinkielet: kymmenen kärjessä

KAAVIO 2

Lähde: Fischer Weltalmanach '94

diplomaatti tulee toimeen asemamaassa ja pystyy selviytymään arkipäivän rutiineista, omaksuminen suomen kielensä edellyttäisi tutkimuksen mukaan 44 intensiivisen opintoviikon (1 350 tuntia) opintoja. Vastaavien ranskan, saksan tai espanjan taitojen hankkimiseen tarvittaisiin 24 viikon (750 tunnin) kieliopinnot. Meillä A-kielen opiskeluun käytetään peruskoulun 3. luokalta lukion loppuun noin 600 kellotuntia, Sauli Takala sanoo.

Hän muistuttaa myös, että meillä kielten opiskeluun käytettävät tuntimäärät ovat vähäisemmät kuin monessa muussa maassa, siitäkin huolimatta, että meidän on vieraiden kielten eteen tehtävä enemmän töitä saman tason saavuttamiseksi.

Mibin koulukielitaito riittää?

Kymmenkunta vuotta ylioppilasutkintolautakunnassa ovat antaneet Sauli Takalalle näköalapaikan suomalaisten kielitaidon arvioimiseen.

– Lukion pitkän kielen suorittaneet pystyvät lukemaan normaalia sanoma- ja aikakauslehtien tekstiä sekä kirjoja kohtalaisen sujuvasti ja nopeasti. Kielen rakenteen hallinta on hyvä, samoin sanavarasto melko laaja. Pitkän kielen lukeneet ymmärtävät myös tavallista vieraskielistä puhetta melko hyvin sekä osaavat kirjoittaa kieltä.

– Parhaimmat, viitisen prosenttia oppilaista, kirjoittavat loistavaa englantia, joka tasoltaan hyvinkin vastaa saman-

ikäisen syntyperäisen kielenhallintaa. Sanasto on monipuolista ja kielen rakenne täysin sujuvaa. Ajatus kulkee älykkäästi ja johdonmukaisesti eikä esityksessä ole havaittavissa jälkeäkään suomen vaikutuksesta, Sauli Takala jatkaa ihastuneena.

Englannin taidon selvästä noususta puhuvat myös Jyväskylän yliopistossa tehdyt oppimistason arviointitutkimukset.

– Peruskoulunsa päättävät ymmärtävät englantia tänä päivänä paremmin kuin abiturientit parikymmentä vuotta sitten.

Englannin osalta kielitaidon kohentuminen ei liene ihme, niin paljon erilaisia oppimistilaisuuksia on kaiken aikaa tarjolla.

– Kolmasluokkalaiset osavatkin kieliopintojensa alkaessa ehkä jo 200–300 sanaa, seitsemänneltä englantinsa aloittavat saattavat osata jo 400–500 sanaa.

Muiden kielten osalta ympäristö ei sitten olekaan yhtä otollinen. Esimerkiksi ruotsin kielen opetus on jo aivan eri asemassa.

Sauli Takala kiittelee televisiota siitä, ettei vieraskielisiä ohjelmia ja elokuvia ole äänitetty päälle, vaan on jätetty tämäkin kielen oppimisen mahdollisuuteksi.

– Tv-ohjelmien tekstityksessä saamme osin kiittää myös kansainvälisestäikin mainiota lukutaitoamme.

Ammatillisten kansainvälistymisbalut yllätys

Ammatillisen väen kiinnostus kansainvälistymistä ja vieraalla kielellä opettamista kohtaan on yllättänyt niin kieltenopettajat kuin -tutkijatkin.

Suurin osa Jyväskylän vieraalla kielellä opettamisen koulutusohjelmaan osallistuvista on ammatillisen puolen opettajia, sen eri linjoilta. – Ammatilliset oppilaitokset

ovat oivaltaneet, että jos mieli mukaan kansainvälistymiskeskitykseen, on itsellä oltava tarjota myös vieraskielistä opetusta. Esimerkiksi Keski-Suomen läänissä ei muutama vuosi sitten lainkaan vieraskie-

listä opetusta. Nyt jokaisella oppilaitoksella on jokin vieraskielinen opetuskokonaisuus.

Sauli Takala on ollut mukana vieraalla kielellä opettamisen koulutusohjelmassa Jyväskylässä kolmisen vuotta.

Tulevia haasteita

Kuinka sitten kartuttaa kansan kielitaitoa?

– Tärkeintä on tarjota riittävästi oppimistilaisuuksia kaikenikäiselle väestölle.

– Kieltenopetuksen tulo koko kansan koulutusohjelmaan oli peruskoulun merkittävimpiä uudistuksia. Ja se näkyy nyt, 25 myöhemmin, meidän koulutustilastoissamme suurena plussana. Siitä on helppo olla ylpeä seurassa kuin seurassa, Sauli Takala muistuttaa säästäjiä koulutuksen pitkävaikutteisesta luonteesta.

Hän uskoo vakaasti itsensänselvyydeltä kuulostavaan totuuteen: jos oppimistilaisuuksia järjestetään, niin oppimista myös tapahtuu.

– Jos koko ikäluokalle tarjotaan tilaisuus oppia vieraita kieliä, niin kaikki oppivat jotakin, jotkut erinomaisesti, jotkut vähemmän hyvin, mutta kaikki oppivat jotakin, hän sanoo.

Valtakunnallisilla opetus-

suunnitelman perusteilla onkin hänen mielestään aivan ratkaiseva merkitys kuntien ja koulujen toimintaa ohjaavana – ja lopulta myös yksilön oppimismahdollisuuksia määrittävänä – tekijänä.

– Liian usein jää myös tiedostamatta, mikä merkitys kansan sivistystason kasvattamisessa on koko maan kattavalla lukioverkostolla ja sen osaavalla opettajakunnalla.

Suomalaisen koulutyön suurimpana ongelmana hän pitää kannustuksen ja osaamista korostavan näkemyksen puuttumista koko opetuskulttuuristamme aina yliopistojen tieteelliseen jatkokoulutukseen ja työelämään asti. Sauli Takala on asunut ulkomailla, mm. Amerikassa tutkimuksen ja opiskelujen vuoksi nelisen vuotta.

Suomalaisten arkaileminen puhetilanteissa juontaisikin hänen mielestään pikemminkin tällaisista kulttuurin piirteistä kuin kieltenopetuksen puutteista.

– Olisi tärkeää, että aina ensin sanotaan, mitä osataan ja miten oppiminen on edistynyt ja vasta sen jälkeen, mitä vielä pitäisi osata.

Takala ei halua unohtaa myöskään kulttuuriyhteistyön toista tärkeää puolta: suomen kielen ja kulttuurin tunnetuksi tekemistä ulkomailla.

– Suomi-instituutit Euroopan suurkaupungeissa tekevät tässä mielessä tärkeää työtä, ja niitä on edelleen tuettava.

Suomen opettaminen toisena, vieraana kielenä, on uusi mielenkiintoinen alue, jolla tutkimus- ja koulutustoiminta on vasta käynnistynyt. □